

BAPN¹ en BMIN² partners

Verhoging van alle inkomens en uitkeringen tot boven de Europese armoedegrens voor België

Consensustext 30/05/2016

Ter inleiding:

Deze nota wil de dialoog met de federale regering inleiden over de volgende passage in het regeerakkoord:

“De regering verhoogt geleidelijk de minimum sociale zekerheidsuitkeringen en de sociale bijstandsuitkeringen tot het niveau van de Europese armoedegrens. Hierbij wordt prioriteit gegeven aan de uitkeringen voor personen met het hoogste armoederisico. De sociale voordelen die met sommige sociale uitkeringen gepaard gaan, zullen worden meegeteld in de vergelijking met de Europese armoedenorm.”³

Kerngedachte

Alle uitkeringen en tegemoetkomingen in België moeten minstens opgetrokken worden tot boven de Europese armoedegrens voor België. Het gaat zowel om uitkeringen in het kader van de sociale zekerheid als in de sociale bijstand, al dan niet als aanvulling op lonen uit deeltijds of tijdelijk werk wanneer die beneden de armoedegrens blijven. Dit alles met inachtneming van de noodzakelijke spanning tussen sociale bijstand en sociale zekerheid, om investering in sociale verzekeringen aantrekkelijk te houden.

De Europese armoedegrens voor België moet daarbij jaarlijks worden herrekend op basis van de verwachte evolutie van het Bruto Binnenlands Product (BBP), de daaruit afgeleide verwachte evolutie van het mediaan inkomen en vervolgens geïndexeerd. Dit alles als eerste belangrijke stap in de strijd tegen financiële armoede. Toch zal dit niet volstaan, gezien de Europese armoedegrens ook na die aanpassing de reële financiële armoede van vele gezinnen blijft onderschatten. Onder meer de referentiebudgetten 2 i kunnen helpen om de werkelijke financiële armoedegrens die door alle uitkeringen moet worden bereikt verder te benaderen, mits er op toe te zien dat dit niet tot sociale controle leidt.⁴

¹ BAPN: Belgian Anti Poverty Network – Belgisch Netwerk Armoedebestrijding

² BMIN: Belgian Minimum Income Network – Belgisch Minimum Inkomen Netwerk

³ Regeerakkoord – 9 oktober 2014, punt 3.3.1. Een waardig inkomen, p.48

⁴ We mogen niet vergeten dat de referentiebudgetten een ondergrens weergeven van het inkomen dat minimaal nodig is om aan alle functies die van ons verwacht worden in de samenleving, te kunnen beantwoorden. Voor de berekeningen vertrekt men van: a) gezonde mensen, b) die goed geïnformeerd zijn over hun rechten en die ook kunnen opeisen en c) die in een situatie leven die hen toelaat hun inkomen goed te beheren. Dit zijn voorwaarden waaraan mensen die in armoede leven, omwille van hun levenssituatie, meestal niet kunnen beantwoorden. Indien men rekening houdt met deze werkelijkheid en haar becijfert, dan zullen de referentiebudgetten voor kwetsbare gezinnen ongetwijfeld hoger liggen (Storms, B., Penne, Vandellannoote, & Van Thielen, 2015, p. 503)

Argumentatie

1. Vertrekken vanuit de rijkdom en krachten van mensen !

BAPN pleit voor een copernicaanse revolutie in het denken rond armoedebestrijding. Niet wantrouwen en controle, maar vertrouwen in de kracht, het verantwoordelijkheidsgevoel en de mogelijkheden van mensen moet het uitgangspunt zijn.

Actoren werkzaam op het terrein stellen dagelijks vast dat mensen zelf hun leven in handen willen nemen en een beter leven willen uitbouwen. Wanneer zij de nodige ondersteuning krijgen, nemen mensen zelf het heft in handen.

Armoede bestrijden is uitsluiting bestrijden en dus ondersteuning bieden op tal van domeinen, maar het geven van een inkomen dat participeren aan de maatschappij op een waardig niveau mogelijk maakt is een eerste noodzakelijke voorwaarde. Wetenschappelijk onderzoek en buitenlandse experimenten bevestigen dit: mensen een inkomen geven dat voldoende hoog is om hun situatie te stabiliseren, hun huishouden te runnen, waardoor ze niet meer dag in dag uit alle energie in overleven moeten stoppen, laat hen toe die energie in hun toekomst te investeren; laat hen toe hun potentieel positief aan te wenden voor henzelf en de samenleving. Zonder een dergelijk inkomen is het niet mogelijk om duurzaam uit armoede te ontsnappen.

2. Een toereikend minimuminkomen is een grondrecht.

Een democratische rechtsstaat als de onze heeft de plicht om alles in het werk te stellen zodat dit recht effectief gerealiseerd zou worden. De realisatie van een grondrecht betekent dat er geen opschortende voorwaarden kunnen ingeroepen worden.

Vanzelfsprekend blijft het creëren van waardig kwaliteitsvol werk, met voldoende zekerheid en verlonen één van de belangrijkste pistes om armoede te voorkomen.

Maar dit is niet voor iedereen een oplossing uit armoede, bijvoorbeeld alleen al de grote groep mensen (kinderen, ouderen,...) die niet op de arbeidsmarkt actief zijn. Daarnaast zijn er vandaag enorm veel drempels waarom mensen in armoede niet aan het werk geraken (onvoldoende kwaliteitsvolle toegankelijke jobs, overlevingsmodus, grote afstand tot de arbeidsmarkt, ziekte,...). Dit kan van korte of langere duur zijn, het blijft de verantwoordelijkheid van de regering om te zorgen dat mensen die om welke reden dan ook niet aan het werk zijn, toch waardig kunnen leven, en hiertoe over een voldoende inkomen beschikken.

3. Het versneld optrekken van de laagste inkomens tot aan de reële financiële armoedegrens is ook noodzakelijk om het engagement van België te kunnen nakomen in de context van Europa 2020.

België heeft er zich in 2010 toe verbonden om 380.000 mensen uit armoede te halen tegen 2020. Sindsdien is de armoede echter toegenomen met ongeveer 146.000 mensen (Eurostat). Dat betekent dat we nog op amper 2 jaar moeten bewerkstelligen dat België het aantal personen met risico op armoede of uitsluiting vermindert met 526.000 (gezien de eindbeoordeling gebeurt op basis van SILC 2018)

Een verhoging van alle minimumuitkeringen tot boven de Europese armoedegrens gaat veel verder, maar tegelijk is het duidelijk dat het noodzakelijk is opdat België zijn engagement i.v.m. Europa 2020 kan nakomen.

4. Verhoging van de laagste inkomens betekent een besparing in de sociale uitgaven en een investering in de economie.

In 2008 heeft het Rekenhof berekend dat een verhoging van alle minimuminkomens tot boven de Europese armoedegrens 1,25 miljard euro per jaar kost. Vandaag, geïndexeerd met 20%, kan het geschat worden op 1,5 miljard euro per jaar. Het is een hoog bedrag maar niet onrealistisch indien de overheid de strijd tegen armoede echt ernstig neemt. In vergelijking, de notionele intrestaftrek kost de federale regering al jaren een veelvoud hiervan.

Als mensen er in slagen om uit armoede te ontsnappen dan betekent dat een enorme besparing op allerlei sociale uitgaven in de zorg, hulpverlening, sociale zekerheid, enz... Gezien lage inkomensgroepen in verhouding een groter deel van hun inkomen moeten spenderen aan consumptiegoederen (huur, nutsvoorzieningen, voeding, kleding, schooluitrusting, ...) dan beter gesitueerde groepen, betekent een verhoging van de laagste inkomen onmiddellijk een belangrijke injectie in de economie. Daarom mag dergelijke verhoging niet enkel als een kost gezien worden maar ook als een investering in de economie. We aanvaarden daarbij niet dat de verhoging van de minima in de sociale zekerheid of de bijstand wordt gekoppeld aan allerlei voorwaarden die het grondrecht op een waardig leven onderuit halen, zoals bijvoorbeeld recent het geval was met de verhoging van de minimumpensioenen

Dit wordt heel duidelijk aangetoond in het rapport van het Federaal Planbureau, die de impact nagaat van de verhoging van het leefloon tot aan de Europese Armoedegrens:

In 2016 zal de toename van de overheidsuitgaven te wijten aan de verhoging van het leefloon voor 30% gecompenseerd worden door een toename van de inkomsten. Tegen 2020 zou het terugverdieneffect ongeveer 36% bedragen. De verhoging van het leefloon leidt namelijk tot een toename van de primaire uitgaven (met 350 miljoen euro in 2016 tot 430 miljoen in 2020) die zich bijna volledig situeert bij de uitgaven aan sociale uitkeringen (een stijging van de uitgaven aan sociale uitkeringen met 0,3% in 2016).⁵

⁵ http://www.mi-is.be/sites/default/files/documents/201509241120160_rapport_impactstudie_leefloon_1609.pdf

Bijkomende noodzakelijke acties op korte termijn

1. Voor sommige groepen is een bijkomende vergoeding noodzakelijk, bovenop de verhoging van alle minimuminkomens tot boven de Europese armoedegrens.

a. **Gezinnen met kinderen** moeten verder bijkomende vergoedingen krijgen zowel via belastingvoordelen als via kinderbijslag. Voor wat betreft de kinderbijslag dringen aan op een hervorming die bovenop een universele bedrag voor elk kind, een sociale bijpassing voorziet voor gezinnen in een kwetsbare socio-economische situatie, verhoogd volgend de leeftijd van het kind.

b. **Het huidige statuut van samenwonende**, waarbij toelagen "afgeroomd" worden, veroorzaakt al jaren problemen. De regering zou tenminste moeten bekijken of de huisvestingssituatie van bepaalde personen die onder hetzelfde dak wonen, niet systematisch op dezelfde manier kan behandeld worden als voor individuele personen. In het algemeen moet men nagaan of uitkeringen en toelagen niet altijd zouden moeten uitgekeerd worden op individuele basis. Maar we willen waarschuwen voor simpele oplossingen: in gevallen waarin afgeleide rechten bepaalde groepen beschermen tegen armoede, moeten die rechten behouden blijven.

c. Gezien de ontoereikendheid van de huidige uitkeringen blijft **de aanvullende financiële steun van de OCMW's** – meestal op hun eigen kosten – noodzakelijk. Maar zelfs wanneer uitkeringen en toelagen zouden opgetrokken worden tot aan de Europese armoedegrens, moet deze OCMW steun als een belangrijk instrument behouden blijven. Onvoorziene omstandigheden of éénmalige uitgaven of onvolkomenheden in andere systemen van sociale bescherming waardoor bepaalde kosten niet kunnen gedragen worden, moeten door het OCMW kunnen opgenomen worden. Op dit punt is maatwerk bijzonder belangrijk.

Remi, het instrument dat door CEBUD werd ontwikkeld en dat het gezinsinkomen vergelijkt met de referentiebudgetten aangepast aan de individuele leefsituatie (huisvestingskosten, medische kosten, mobiliteitsbehoeften, kinderopvangkosten, ...) van behoeftige gezinnen is daarbij een bruikbare basis

Maar tegelijkertijd is het belangrijk om van een rechtenbenadering te vertrekken zodat er duidelijkheid is over de steun die men kan krijgen.

2. Wij vragen dat in alle systemen de automatisch toekenning van rechten maximaal wordt toegepast.

Nog te veel mensen in armoede kunnen hun rechten niet opnemen. Het niet opnemen van rechten komt voor in alle pijlers van de sociale zekerheid en van de sociale bescherming. Het is een zeer ernstig probleem. De KULeuven (Schokkaert en Bouckaert 2011) schatten bijvoorbeeld het niet gebruik of de niet toekenning van het aantal rechthebbenden op leefloon tussen 57 en 76%.

Voor zover we weten, is geen grondig wetenschappelijk onderzoek verricht op het terrein i.v.m. de redenen en omvang van dit grote niet gebruik of niet toekenning van rechten . We zouden graag zien dat minstens evenveel inspanningen van overheden naar deze kwestie zouden gaan als voor het bestrijden van de sociale fraude, omdat het probleem van niet gebruik of niet toekenning van rechten sociaal gezien veel belangrijker is.

Naast proactieve dienstverlening (het opzoeken van onderbeschermden en op initiatief van de overheid maximaal uitputten van rechten via dienstverlening), is vooral maximale automatische toekenning van rechten nodig.

Mensen moeten kunnen rekenen op een stabiel en voorspelbaar inkomen. Wat voor een fulltime loontrekkende met een mooi loon geldt, geldt ook voor iemand die moet terugvallen op een uitkering of minimumloon: er moet perspectief zijn, mensen moeten kunnen plannen maken, budgetteren.

Dit betekent meteen ook dat BAPN vraagtekens plaatst bij het voornemen van de federale regering om 'de inkomens op te trekken... rekening houdend met alle sociale voordelen'. Immers, niet alle 'sociale voordelen' beantwoorden aan de noden van

iedere rechthebbende, rechthebbenden putten deze rechten niet uit door gebrek aan kennis, omdat het aanbod ongelijk georganiseerd is (en dus in de praktijk niet voor iedereen toegankelijk), doordat drempels of voorwaarden worden ingebouwd, rechten worden geweigerd...

Tenslotte mag automatische toekenning van rechten niet leiden tot een logica van sociale controle. Gegevens die verzameld worden i.f.v. automatische toekenning van rechten moeten in een deontologisch kader gebeuren waarbij enkel nuttige informatie verzameld wordt, met mogelijkheid tot inzage en wederwoord van de betrokkene en met de duidelijke wil van professionelen en instellingen om er gebruik van te maken in samenspraak en in het belang van de betrokkenen.

3. **Het aantal daklozen**, in België wordt geschat op enkele 10.000-en personen. Het betreft hier een zeer diverse groep. Naast daklozen die op straat slapen en mensen die in instellingen verblijven, gaat het ook om mensen in onzekere en ongezonde huisvesting of mensen die tijdelijk bij kennissen wonen. We vragen dat de regering eindelijk de **wetgeving op het referentieadres** en andere vormen van inschrijving in het bevolkingsregister waar daklozen gebruik van kunnen maken (voorlopige inschrijving, tijdelijke afwezigheid en inschrijving op het adres van de instelling waar men verblijft) evalueert. Dit is een belangrijke voorwaarde voor daklozen om toegang te krijgen tot sociale en burgerlijke rechten, waaronder uitkeringen en tegemoetkomingen in de sociale zekerheid en bijstand. In het werkveld zien we echter een erg problematische toepassing van de wetgeving op het (referentie)adres voor daklozen. Voor daklozen betekent het vaak de missing link voor het begin van een lange weg (terug) naar een waardig leven. Het is hoog tijd voor een nieuw en meer allesomvattend wetgevend initiatief.

Een initiatief van

En collaboration avec ses réseaux régionaux

Met de ondersteuning van

En andere partners

Nicolas Bernard (USaint-Louis) - Bea Cantillon (UA - CSBHD) - Marie-Thérèse Casman (ULg) - Anne Catherine Guio (LISER) - Mejed Hamzaoui (ULB) - Marc Jacquemain (ULg) - Willy Lahaye (Umons) - - Pierre Lannoye (ULB) - Esteban Martinez (ULB) - Ides Nicaise (KU Leuven - HIVA) - Isabelle Pannecoucke (KU Leuven / UGent POS+) - Bérénice Storms (UA - CSBHD) - Pierre Verjans (ULg)